

สารบัญ

บทนำ	10	คานต์กับวิธีที่ไม่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่น	30
จริยธรรม		อไควนัสกับการทำสงคราม	32
เพลโตกับการมองไม่เห็น	14	ซิงเกอร์กับเผ่าพันธุ์นิยม	34
เบนแธมกับการคำนวณศีลธรรม	16	ซิมบารีโดกับการกลายเป็นคนชั่ว	36
อริสโตเติลกับความพอดี	18	คลิฟฟอร์ดกับจริยธรรมแห่งความเชื่อ	38
คานต์กับทฤษฎี “จะเป็นอย่างไร ถ้าทุกคนทำแบบนั้น!”	20	เลิฟลึคกับพระแม่ธรณี	40
แรนด์กับความเห็นแก่ตัว	22	อัตถิภาวนิยม	
กอนต์กับความเห็นแก่ผู้อื่น	24	ชาร์ตร์กับเจตนาไม่บริสุทธิ์	44
อาเบลลาร์ดกับเจตนาดี	26	อัตถิภาวนิยมกับความว่างเปล่า	46
ซิงเกอร์กับฉันทาคติ	28	มงแตญกับมรณานุสติ	48
		นิตเชอกับความแข็งแกร่ง	50

ไฮเดกเกอร์กับความตาย	52	ยุ่งกับเมนูเลือกคาแรกเตอร์	86
กามูส์กับความไร้สาระ	54	โจ๊กเกอร์กับสุนิยม	88
ไซเปินเฮาเออร์กับความเปื้อนหาย	56	นิตเชอกับอพอลโลและไดโอนีซุส	90
ชาร์ตซ์กับคนอื่น	58	อดอร์โนกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม	92
นิตเชอกับการเกิดซ้ำในวันจันทร์	60	ชานอสกับการก่อการร้ายเพื่อสิ่งแวดล้อม	94
เคียร์เกออร์กับเขตแดนของการมีอยู่	62	สุนทรียศาสตร์ญี่ปุ่นกับพื้นที่ว่าง	96
เฮเกิลกับนาย-ทาส	64		
กามูส์กับการก่อกบฏ	66	สังคมและความสัมพันธ์	
เดอ โบวัวร์ กับสตรีนิยม	68	เพลโตกับรักแท้	100
ฟานงกับอัตถิภาวนิยมของคนดำ	70	มงแตญกับอารมณ์ที่ผิดที่ผิดทาง	102
ศิลปะ		เดอ กูซูซี กับพ่อแม่ที่เอาใจใส่	104
วาปี-ซาบีกับความงามที่แตกสลาย	74	เมอร์ดีออคกับการมองคนอื่นในแง่ดี	106
อริสโตเติลกับการระบายอารมณ์	76	เวเบอร์กับการทำงานหามรุ่งหามค่ำ	108
คานต์กับความงามและความสูงส่ง	78	ดูบัวส์กับจิตสำนึกทับซ้อน	110
ไซเปินเฮาเออร์กับดนตรี	80	ไวลล์สโตนคราฟต์กับสตรีนิยมคลื่นลูกที่หนึ่ง	112
เกอเธ่กับทฤษฎีสี	82	มาร์กซ์กับการต่อสู้ระหว่างชนชั้น	114
เฮรารีกับมายาคติร่วม	84	ขงจื้อกับการเป็นส่วนหนึ่ง	116
		เฮเกิลกับเวลด์ไกสต์	118

อัปเปี้ยห์กับสากลนิยม	120	สปีโนซากับทำไมเราทุกคนถึงล้วนเป็นพระเจ้า	150
แมคคินนอนกับกฎกติกาที่ไม่เป็นธรรม	122	พุทธรักษาเซนกับโคอัน	152
เบิร์กกับมารยาท	124		
อาเรนต์กับความจิตซีตของความชั่ว	126		
ศาสนาและอภิปรัชญา			
อัล-กินดีกับเหตุแรก	130	เบคเกตต์กับการรอดอย	160
ฟรอยด์กับพระบิดา	132	ออร์เวลล์กับการคิดข้อนแย้ง	162
เพลย์กับช่างทำนาฬิกา	134	คาฟคากับความแปลกแยก	164
ฮูมกับความชั่วร้าย	136	พฤษต์กับความทรงจำไม่เจตนา	166
เดส์การ์ตส์กับการใช้ตรรกะพิสูจน์		พวกโรแมนติกกับบทกวีว่าด้วยธรรมชาติ	168
การมีอยู่จริงของพระเจ้า	138	เรดฟอร์ดกับเรื่องแต่ง	170
ฟอยเออร์บาคกับพระเจ้า		อริสโตเติลกับวาทศิลป์	172
ตามฉายาของมนุษย์	140	เชลลีย์กับนักวิทยาศาสตร์ชั่ว	174
ปาสกาลกับการเติมพันเรื่องพระเจ้า	142	ขอมสกีกับการรู้ภาษา	176
มาร์กซ์กับการมอมเมาปวงประชา	144	แดร์ริดากับคำ	178
เบิร์กลีย์กับสิ่งที่มองไม่เห็น	146	วิตต์เกินสไตน์กับเกมภาษา	180
ฮูมกับปาฏิหาริย์	148	โครงสร้างนิยมกับคู่ตรงข้าม	182

วิทยาศาสตร์และจิตวิทยา

เบคอนกับระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์	186
คู่มือกับการเปลี่ยนกระบวนทัศน์	188
ไฮเดกเกอร์กับสิ่งที่เทคโนโลยีทำกับเรา	190
เสราคลิตุสกับตัวตนที่เปลี่ยนไป	192
ลิเบตกับการมองดูพฤติกรรมตัวเอง	194
ปอปเปอร์กับวิทยาศาสตร์เทียม	196
ทัวริงกับหุ่นยนต์ vs. มนุษย์	198
อาซิมอฟกับกฎของหุ่นยนต์	200
แฟร์มีกับมนุษย์ต่างดาว	202
ก็อดฟรีย์-สมิทกับจิตใจอื่น	204
ฟรอยด์กับบุคลิกภาพ	206
เพียเจต์กับจิตวิทยาพัฒนาการ	208
การบำบัดแบบเกสตัลท์กับการไม่ทำอะไรเลย	210

ปรัชญาในชีวิตประจำวัน

อริสโตเติลกับมิตรภาพ	214
เดอ โบวัวร์ กับความเป็นแม่	216

รูสโซ้กับวัยเด็ก	218
ฟูโกต์กับการลงทัณฑ์	220
ลัทธิตอโตอิกกับการมองจากระยะไกล	222
ฟรอยด์กับสัญชาตญาณแห่งความตาย	224
ฟรังเคิลกับการให้ความหมาย กับความทุกข์ยาก	226
เอพิคิวรัสกับความสุข	228
ฮูสเซอร์ลกับการเพ่งมองต้นไม้	230
ลัทธิตอโตอิกกับการเลือกวิถีตอบสนอง ของเรา	232
ฮอโรกับการเดิน	234
ซุนวูกับการชนะเกมกระดาน	236
ฮาร์วีย์กับโรคนอนไม่หลับ	238

ความรู้และจิตใจ

เดส์การ์ตส์กับก๊อบลินสี่สัมปกันได้	242
ลึอค์กับการอยู่ในหัวตัวเอง	244
เพลโตกับการเห็นแสงสว่าง	246

ไฟโรกับการระงับการตัดสินใจ	248	แฮร์เดอร์กับชาตินิยม	278
ฮูมกับหงส์ดำ	250	อูซิดิตส์กับสงครามที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง	280
บูรีดองกับลาแลงเล	252	มาร์กซ์กับประวัติศาสตร์โลก	282
โสกราตีสกับการตั้งคำถามกับทุกสิ่ง	254	เบิร์กกับภูมิปัญญาของบรรพชน	284
อริสโตเติลกับกฎของตรรกะ	256	เพนกับการปฏิวัติ	286
ยูบูลิตีส์กับกองหิน	258	สมิทกับมือที่มองไม่เห็น	288
เดส์การ์ดส์กับโคกิโอโต	260	ต็อกเกอวิลส์กับการปกป้องรักษาประชาธิปไตย	290
ฮูมกับกลุ่มก้อนของตัวตน	262	คานต์กับสันติภาพโลก	292
คานต์กับการสร้างโลก	264	คานธีกับสันติวิธี	294
ชาลเมอส์กับความคิดของดินสอ	266	เองเงิลส์กับตลาดแห่งความคิด	296
คลาร์กและชาลเมอส์		ฟูกูยามะกับจุดจบของประวัติศาสตร์	298
กับส่วนขยายของจิตใจ	268	ประวัติผู้เขียน	301
การเมืองและเศรษฐกิจ			
ฮอบส์กับการตั้งรัฐบาล	272		
มาคิอาเวลลีกับวิธีขึ้นเป็นราชา	274		
อิบนู คอลดูน กับความรุ่งเรือง			
และล่มสลายของจักรวรรดิ	276		

บทนำ



บางครั้งปรัชญาก็เปล่งออราที่ทำให้คนแหงน ผมไม่แน่ใจว่ามันเป็นเพราะนักปรัชญาชอบใช้คำอย่าง “วิบัติ” ทั้งที่แค่พูดว่า “ผิด” ก็พอถมเถ หรือเป็นเพราะพวกเขาชอบยึดศัพท์ภาษากรีกโบราณเข้ามาชนิดประโยคเว้นประโยคโดยไม่มีนัยข้างขอบกันแน่ แต่จริง ๆ แล้วปรัชญาไม่จำเป็นต้องเป็นแบบนั้น และนั่นคือสาเหตุที่ทำให้ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา

ปรัชญาควรเป็นเรื่องใกล้ตัว นำไปใช้ได้จริง อ่านรู้เรื่อง เข้าถึงได้ และที่สำคัญที่สุด มันควรจะต้องสนุก ในหนังสือเล่มนี้ ผมอธิบายแนวคิดทางปรัชญาในแบบที่สามารถเข้าใจและตีมันได้กับมันได้ ผมไม่อาจให้คำมั่นได้ว่าจะไม่ใช้ศัพท์แสงประดิดประดอยที่ยาก ๆ ยาว ๆ แต่ถ้าทำแบบนี้ขึ้นมาเมื่อไหร่ ผมจะพยายามทำให้มันรู้เรื่องให้ได้ก่อนจะจบหน้านั้น นี่เป็นหนังสือสำหรับใครก็ตามที่เคยได้ยินชื่อของเพลโต เดส์การ์ตส์ หรือเดอ โบวัวร์ แต่รู้จักแนวคิดของพวกเขาแค่เพียงผิวเผิน มันเป็นหนังสือสำหรับคนที่อยากรู้ว่าโครงสร้างนิยม ปรัชญาการณวิทยา หรืออัตถิภาวนิยมหมายความว่าอะไร แต่ไม่ยากแหวกว่ายผ่านกองตำราปรัชญาเล่มหนาเตอะที่ทำให้ยิ่งงงหนักกว่าเก่า ผมหวังจะถอดปรัชญาลงมาจากหอคอยงาช้างแล้วพามันกลับมาห้องนั่งเล่น ร้านกาแฟ หรือสักที่ระหว่างเดินทางไปกลับ

ไม่ว่าจะมีพื้นเพมาแบบไหน เวลาที่หลงใหลอะไรขึ้นมา มนุษย์เป็นต้องรู้สึกเฉียดฉันทการอธิบายมันแบบง่าย ๆ เป็นที่สุด เพราะในแง่หนึ่งแล้ว การทำแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการด้อยค่าหรือดูเบามัน แต่บางครั้งคนเราก็ต้องการก้าวแรกหรือจุดผ่านแดน ดังนั้น หากทุกอย่างเป็นไปตามแผน หนังสือเล่มนี้จะอธิบายแนวคิดทางปรัชญาในแบบที่ทำให้คุณอยากไปหาอ่านเพิ่ม มันคือแผนที่ที่จะนำทางคุณเข้าสู่ปรัชญาครับ

ผมเชื่อว่าทุกคนล้วนมีคำถามเชิงปรัชญาอยู่ในใจ และทุกคนสามารถเป็นนักปรัชญาได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการเริ่มต้น ผมว่าเราให้นักคิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์บางคนช่วยเราหน่อยดีกว่า

SAMPLE



จริยธรรม

ไม่ว่าจะวันไหน คุณก็ต้องตัดสินใจในสิ่งที่เป็นเรื่องทาง “ศีลธรรม”
มากมายหลายครั้ง เพราะอะไรก็ตามที่ทำแล้วส่งผลต่อมนุษย์คนอื่น
ล้วนเป็นประเด็นทางศีลธรรมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ในแง่หนึ่ง ศีลธรรมเป็นเรื่องของความ “ผิดหรือถูก”
ของการลักขโมย การฆ่า การโกหก การช่วยเหลือ หรือการใส่ใจ
และในอีกแง่หนึ่ง มันก็เป็นเรื่องของลักษณะนิสัยของคุณเอง
ไม่ว่าจะเป็นความกล้าหาญ ความภักดี ความซื่อสัตย์
ความรัก หรือคุณธรรม

จริยธรรมเป็นเรื่องที่ว่าด้วยการกระทำที่ดีกับการกระทำที่เลว
หรือไม่ก็คนดีกับคนเลว

เพลโต

กับการมองไม่เห็น



คุณกำลังเดิน ๑ อยู่แล้วก็มาจะเจอกับยายแก่พันหลอนคนหนึ่งเข้า เธอได้ให้ของขวัญชิ้นเล็กแต่เลอค่ากับคุณ มันคือแหวนวิเศษ! แหวนนี้มีพลังที่ทำให้ไม่มีใครมองเห็นคุณได้ คำถามคือ เมื่อได้แหวนมาแล้ว คุณจะใช้มันอย่างไร เรื่องราวข้างต้นคือ “แหวนแห่งไจจิส (Ring of Gyges)” ซึ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในงานเขียนที่โด่งดังที่สุดของเพลโตเรื่อง *Republic* (เขียนขึ้นเมื่อ 375 ปีก่อนคริสต์ศักราช) แหวนแห่งไจจิสเป็นการทดลองทางความคิดที่ถูกหยิบยกมาใช้เพื่อท้าทายแนวคิดที่เชื่อว่ามิพลเมืองที่โดยเนื้อแท้แล้วเป็นผู้มี “ความเป็นธรรม” ในงานเขียนชิ้นนี้ เพลโตแต่งเรื่องให้โสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของเขาเองกล่าวว่าความยุติธรรมเป็นมากกว่าแค่สิ่งใดก็ตามที่เหล่าผู้มีอำนาจกำหนดให้มันเป็น และเป็นมากกว่าแค่เรื่องของผลประโยชน์ โดยที่ทุกคนต่างก็ทำเพื่อตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากความคิดของอีกตัวละครหนึ่งอย่างกลาวคอน ผู้ซึ่งมองเรื่องนี้ในแง่ร้ายมากกว่า และเขาได้หยิบยกเรื่องราวของแหวนแห่งไจจิสนี้ขึ้นมาพูดเพื่อหักล้างความคิดที่เพื่อฝันและสวຍหຸຣຸเกี่ยวกับคนที่มีความซื่อสัตย์และยุติธรรมของโสกราตีส

กลาวคอนคาดว่าใครก็ตามที่สวมแหวนนี้จะใช้มันเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยทันที พวกเขาจะละทิ้งความยุติธรรม ทำผิด และฝ่าฝืนกฎหมายทันทีที่ได้ครอบครองพลังอำนาจ เพลโตได้เขียน (ผ่านบทสนทนา

ของกลางคอน) ไว้ว่า “หาก ใครสักคนเกิดมีพลังที่ทำให้คนอื่นมองไม่เห็นได้ขึ้นมาแล้วไม่ยอมทำหรือขโมยของ
ของใครเลย เขาคคนนั้นคงจะถูกมองว่า...เป็นผู้ที่โง่เขลาที่สุด”

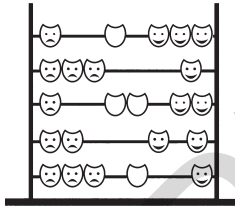
ไม่เชื่อก็ลองถามเพื่อนของคุณดูสิครับว่าพวกเขาจะอย่างไรถ้าได้แหวนวิเศษมา หรือจะลองถามตัวเองดู
ก็ได้ คำตอบที่ได้คงตลก น่างุน หรือชวนหัวเราะ น่าดู ว่ากันโดยสัตย์จริง คุณจะขโมย บุก รุก ทำร้าย
หรือทำอะไรที่มัน...เลวร้ายยิ่งกว่าชนิดที่พูดออกมาไม่ได้เลยจริง ๆ หรือ คนส่วนใหญ่คงจะไม่ยอมรับ แต่คงมี
หลายคนอยู่เหมือนกันที่คิดหรือแม้แต่ฝันถึงตัวเองที่กำลังทำสิ่งเหล่านี้

แหวนแห่งโกจิสไม่ได้แสดงให้เห็นว่าอำนาจทำให้มนุษย์ฉ้อฉล แต่เปิดเผยให้เห็นธาตุแท้ของมนุษย์ต่างหาก
เราทุกคนต่างมีปีศาจในตัวด้วยกันทั้งนั้น ทว่าทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อเราหรือเพื่อนบ้านที่คอยแอบมองเราข้ามรั้ว
คือสิ่งที่ทำให้เรายังควบคุมปีศาจตัวนั้นไว้ พูดยังไงก็คือ ความกลัวการถูกตัดสินจากผู้อื่นคือสิ่งเดียวที่ทำให้เรา
ยังดำเนินอยู่ในทำนองคลองธรรม

ถ้าสิ่งที่กลางคอนกล่าวไว้ถูกต้อง มันก็สื่อให้เห็นว่าเราควรมองนักการเมือง ผู้นำ หรือบริษัทยักษ์ใหญ่
อย่างไร ทุกคนต่างก็ต้องได้รับการตรวจสอบและถ่วงดุล หรือได้รับการควบคุมด้วยข้อบังคับใด ๆ ที่จะทำให้เรา
ไม่ออกนอกเส้นทาง ระบบยุติธรรมต้องมีความโปร่งใสและถูกบังคับใช้อยู่เสมอ ไม่แน่ว่าความลับของทางราชการ
ข้ออ้างกลบเกลื่อนขององค์กรธุรกิจ และคำโกหกกรีนหูของนักการเมืองอาจเป็นผลลัพธ์จากแหวนแห่งโกจิสในโลก
สมัยใหม่ก็เป็นได้

เบนแรม

กับการคำนวณศีลธรรม



หากเรารู้ได้ทันทีว่าสิ่งใดถูกต้องและควรทำก็คงจะดีไม่น้อย จะดีแค่ไหนหากเรามีเครื่องมือที่สามารถบอกได้ว่าต้องทำตัวอย่างไรในสถานการณ์ทั่วไปในชีวิตประจำวัน

และนี่คือสิ่งที่เจเรมี เบนแรม นักปรัชญาชาวอังกฤษสมัยศตวรรษที่สิบแปดพยายามจะทำตอนที่เขาคิดค้นแคลคูลัสสุขนิยม (Hedonic Calculus) ขึ้นมา

เบนแรมถือเป็นบิดาแห่งทฤษฎีจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน (Normative Ethics) ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อว่าทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism) โดยทฤษฎีนี้ระบุว่าการกระทำอย่างหนึ่งจะผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ตามมา กล่าวคือ หากการกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สุข มันคือความดี หากก่อให้เกิดทุกข์ มันคือความชั่ว

เบนแรมกล่าวไว้ว่า “สิ่งที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรถูกหรือผิดก็คือความสุขที่เราได้รับจากการกระทำนั้น”

เพราะฉะนั้นสำหรับเบนแรม โรบีน ผู้ดี มีศีลธรรม ในขณะที่นุตซ์ แคลลิตี ไม่มี สงครามโลกครั้งที่สองเป็นความดี (สำหรับฝ่ายสัมพันธมิตร) แต่เจงกิสข่านไม่ใช่ การฆ่าคนหนึ่งคนเพื่อช่วยเหลือคนอื่นอีกสิบคนเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ในขณะที่การก่อสงครามเพื่อช่วยเหลือเจ้าหญิงที่ถูกลักพาตัวไปเป็นเรื่องที่ผิด พุดง่าย ๆ ก็คือ

เบนแรมต้องการให้คุณดูผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังการกระทำเป็นหลัก ถ้ามันทำให้คนส่วนมากมีความสุข และทำให้คนเป็นทุกข์น้อยที่สุด นั่นย่อมถือเป็นการกระทำที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ก่อให้เกิดคำถามใหญ่ที่ว่า แล้วเราจะแน่ใจในผลลัพธ์โดยสุทธิทั้งในแง่ลบและแง่บวกที่เกิดจากการกระทำของเราได้อย่างไร คำตอบของเบนแรมคือ ใช้แคลคูลัสสุชนิยม!

เบนแรมกล่าวว่า เราควรใช้เกณฑ์เจ็ดข้อในการประเมินความสุขและความทุกข์ที่เกิดจากการกระทำใด ๆ ก็ตาม ซึ่งได้แก่ ความเข้มข้น ความยาวนาน ความเป็นไปได้ ความใกล้ ความอุดมสมบูรณ์ (ความสุขจากการกระทำนั้นจะยิ่งเพิ่มพูนขึ้นหรือไม่) ความบริสุทธิ์ (ความทุกข์จากการกระทำนั้นจะยิ่งเพิ่มพูนขึ้นหรือไม่) และขอบเขต ยิ่งเรามีความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์เหล่านี้และรู้ผลลัพธ์ของการกระทำมากเท่าไรก็ยิ่งดีมากขึ้น

และในเมื่อตอนนี้คุณรู้แคลคูลัสสุชนิยมแล้ว ลองเขียนผลรวมที่ได้ทั้งเจ็ดข้อออกมา จากนั้นก็นำมารวมกัน *เรียบร้อยแล้วครับ!* ทีนี้คุณก็รู้แล้วว่าควรจะตัดสินใจอย่างไร ไม่มีอะไรง่ายไปกว่านี้อีกแล้ว นี่คือการสรรหาสำหรับยุคแห่งคณิตศาสตร์ จริยธรรมสำหรับคนมีเหตุผล ต่อจากนี้คุณก็ไม่มีอะไรที่ต้องกังวลอีกต่อไป!

หวังว่าคุณจะมีเวลาสักชั่วโมงสองชั่วโมงมาคำนวณก่อนหน้านั้นแหละ

อริสโตเติล กับความพอดี



เราทุกคนต่างก็อยากทำสิ่งที่ถูกต้องในเวลาที่เหมาะสมและอยากเป็นคนดีมีศีลธรรมกันทั้งนั้น แต่เราจะรู้ได้อย่างไรว่าจะไรถูกต้องในสถานการณ์ต่าง ๆ ถ้าสมมุติว่าผมอยากทำตัวกล้าหาญ ผมจะมั่นใจได้อย่างไรว่ามันจะไม่เลยเถิดจนถึงขั้นบ้าบิ่นเกินไป ถ้าผมอยากจะทำตัวสุภาพ ผมจะระวังไม่ให้กลายเป็นคนไม่พูดไม่จาได้อย่างไร เราสามารถทำตัวมั่นใจได้มากถึงระดับไหนก่อนที่จะกลายเป็นความหยิ่งยโส และเมื่อไหร่ที่ความเอื้อเฟื้อกลายเป็นการทำตัวเหนือคนอื่น

อริสโตเติลลูกศิษย์ของเพลโตได้เสนอผลงานเขียนเรื่อง *Nicomachean Ethics* และนำ “วิถีกึ่งกลาง (Golden Mean)” มาใช้แก้ไขสถานการณ์เหล่านี้

อริสโตเติลเสนอว่า การกระทำเชิงจริยธรรมหรือพูดอีกอย่างก็คือการทำสิ่งที่ถูกต้องนั้น สูดท้ายแล้วล้วนเป็นเรื่องของการเป็นคนดีมีศีลธรรมทั้งสิ้น เราสามารถฝึกตัวเองให้เป็นคนดีมีศีลธรรมในเรื่องอะไรก็ได้ด้วยการฝึกฝน ทำซ้ำ และเอาอย่างคนอื่น คุณอยากเป็นคนใจดีใช่ไหม ลองทำตัวใจดีบ่อย ๆ ดูสิ อยากเป็นคนที่ไม่อภัยผู้อื่นหรือ ลองทำตามคนที่เป็นอย่างนั้นที่คุณรู้จักดูสิ ลองทำดู แล้วคุณจะเป็นได้แน่นอน อริสโตเติลมีคำกล่าวที่โด่งดังมากคำกล่าวหนึ่ง นั่นคือ “เราคือผลจากการกระทำซ้ำแล้วซ้ำเล่าของเราเอง ฉะนั้นความเป็นเลิศจึงไม่ใช่การกระทำ แต่เป็นนิสัย”

อย่างไรก็ตาม มันไม่ง่ายเลยที่จะรู้ว่าอะไรคือการตัดสินใจที่มีคุณธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ เพราะการตัดสินใจที่ดีนั้นมีความเฉพาะตัวมาก การตัดสินใจที่กล้าหาญถ้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างอาจทำให้มันกลายเป็นหนึ่งคนละม้วนเลยก็ได้ ความซื่อตรงอาจดูเป็นสิ่งที่ใจดีเมื่อวานนี้ แต่เป็นสิ่งที่โหดร้ายอย่างมากในวันนี้ แล้วเราจะทำอย่างไรกันดีล่ะ

อริสโตเติลเสนอว่า การกระทำที่ดีนั้นคือ “กึ่งกลาง” ระหว่างสองฝั่ง การมีคุณธรรมนั้นอยู่กึ่งกลางระหว่างสองขั้วตรงข้าม ความกล้าหาญคือตรงกลางระหว่างความบ้าบิ่นและความขี้ขลาด ความสุภาพคือตรงกลางระหว่างการเจีบบขี้มและการพูดมาก ความเอื้อเฟื้อคือตรงกลางระหว่างความขี้นิยมและความสุ่ยสุ่ยขายสุ่ยสั้น ๆ ก็คือ “จงทำทุกสิ่งด้วยความพอดี” ดังที่เฮซิออดนักกวีชาวกรีกโบราณเคยประพันธ์ไว้

แต่ว่าการหา “กึ่งกลาง” นี้คือสิ่งที่ยาก มันต้องใช้การฝึกฝนและประสบการณ์เข้ามาช่วย อริสโตเติลเรียกมันว่า*ภูมิปัญญาปฏิบัติ (Phronesis)* เมื่อเราทำสิ่งดี ๆ และฝึกฝนการกระทำสิ่งที่มีคุณธรรม ไม่นานเราก็จะมีทักษะมากขึ้นเหมือนตอนที่เราได้กล้ำจากการออกกำลังกาย เราจะสามารถรู้ได้โดยสัญชาตญาณว่ากึ่งกลางของสิ่งที่เราจะทำนั้นอยู่ตรงไหน เราจะกลายเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมที่สมบูรณ์แบบ และรู้สิ่งที่เราควรทำหรือควรพูดอยู่เสมอ แล้วสักวันเหล่าเด็กรุ่นใหม่อาจจะเอาอย่างพวกเขา เพื่อจะได้กลายเป็นผู้เปี่ยมคุณธรรมเช่นเดียวกับกับเรา

คานต์

กับทฤษฎี “จะเป็นอย่างไรถ้าทุกคนทำแบบนั้น!”

หลักข้อเดียวที่
ใช้ได้กับทุกคน



ถ้าทุกคนบนโลกนี้ทำตัวเหมือนคุณเป็ยบ มันจะกลายเป็นโลกที่น้ำอยู่หรือเปล่า หรือมันจะกลายเป็นโลกที่คุณเกลียดไปเลย จะเป็นอย่างไรหากแม้แต่เรื่องเล็กน้อยที่คุณทำก็กลายเป็นกฎระเบียบของมนุษยชาติ มันจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคุณอย่างไรบ้าง

นี่คือแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังกฎข้อแรกของ*บัญญัติเบ็ดเสร็จเด็ดขาด* (Categorical Imperative) ของอิมมานูเอล คานต์ นักปรัชญาชาวเยอรมันในศตวรรษที่สิบแปด

คานต์กล่าวว่า “มีสองสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเกรงขาม นั่นคือ สรวงสวรรค์ที่เต็มไปด้วยหมู่ดาวบนฟากฟ้าและกฎศีลธรรมในตัวข้าพเจ้าเอง” เขาเชื่อว่ามนุษย์มีศีลธรรมจริงแท้ที่อยู่ภายในตัวเอง และทุกคนล้วนสามารถแสดงมันออกมาได้ กฎศีลธรรมที่ว่านี้สามารถเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลที่แสนวิเศษของมนุษย์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การมีศีลธรรมจึงเป็นการใช้เหตุผล (ไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึกหรือ “ญาณ”)

สำหรับคานต์แล้ว เหตุผลของเราจะกำหนดสิ่งที่เรียกว่า “หลัก (Maxim)” ขึ้นมา (ซึ่งหมายถึงหลักศีลธรรมหรือวิธีประพฤติตัว) เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ใด มนุษย์จะมีหลักเป็นตัวเลือกมากมาย และหน้าที่ของเราในฐานะผู้มีศีลธรรมคือการตัดสินใจว่าจะทำตามหลักไหน เมื่อเหตุผลถูก

นำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม มันจะบอกให้เราว่าตัวเลือกทางศีลธรรมข้อไหนที่ควรกลายเป็น “บัญญัติ (Imperative)” (ซึ่งหมายถึงสิ่งที่เราต้องทำตาม) หรือพูดอีกอย่างก็คือเป็นหน้าที่ของเรา

เหตุผลของมนุษย์สามารถทำสิ่งที่ว่ามาข้างต้นได้ในสามรูปแบบ (คานต์เรียกมันว่า “สูตร”) แต่ที่รู้จักกันดีที่สุดคือรูปแบบแรกที่เรียกว่า*ความสามารถในการเป็นสากล (Universalisability)* ซึ่งหลัก ๆ แล้วก็คือให้เราลองจินตนาการดูว่า “จะเป็นอย่างไรถ้าทุกคนทำแบบนั้น” นั่นเอง

สมมุติว่ามีหลักปฏิบัติข้อหนึ่งระบุว่า “โกหกไม่ผิด” แล้วทุกคนบนโลกทำตามหลักข้อนี้ ผู้คนก็จะหันมาโกหกกันเป็นกิจวัตรและปกติมากเสียจนไม่เหลือเส้นแบ่งระหว่างความจริงและคำโกหกอีกต่อไป สุดท้ายแม้แต่คำโกหก (ซึ่งหมายถึง “เรื่องไม่จริงที่ถูกคิดขึ้นมาเป็นอย่างดี”) ก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไปไม่ได้ หลักปฏิบัติที่เคยทำกันมาก่อนหน้านั้นก็จะถูกทำลายไป หรือหากทุกคนไม่ยอมกักตัวในช่วงที่มีโรคระบาด แนวคิดเรื่องการกักตัวย่อมหายไป เช่นเดียวกับตัวอย่างเรื่องอื่น ๆ อย่างการนอกใจหรือการลักขโมย

หากเราทำให้หลักปฏิบัติข้างต้นกลายเป็นกฎสากลสำหรับทุกคน มันก็จะเป็นกฎที่ทำลายตัวเองไปโดยปริยาย ดังนั้น การไม่พูดปดและการกักตัวควรถูกจัดให้เป็น “บัญญัติ” คานต์เรียกบัญญัติที่เมื่อไม่ปฏิบัติตามแล้วจะเป็นตรรกะที่ทำลายตัวเองแบบนี้ว่า*หน้าที่สมบูรณ์*ของเรา

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่คานต์เรียกว่า*หน้าที่ไม่สมบูรณ์*อยู่ด้วย สาเหตุที่ไม่สมบูรณ์ก็เพราะมันไม่ได้เกิดจากการใช้เหตุผลล้วน ๆ แต่ยังใช้ความชอบหรือความต้องการของเราด้วย ตัวอย่างเช่น จะเห็นได้ว่าไม่มีอะไรที่ผิดตรรกะในความคิดอย่าง “จงอย่าช่วยเหลือผู้อื่น” แต่ถ้าทุกคนทำแบบนั้นกันหมด โลกนี้คงเป็นโลกที่มีดมนำดู

คำว่า “เบ็ดเสร็จเด็ดขาด” ใน “บัญญัติเบ็ดเสร็จเด็ดขาด” หมายถึง “การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อสิ่งนั้นเอง” เหมือนอย่างที่เรารู้สึกสนุกกับการดูหนัง ฟังแบบนี้แล้วเราก็น่าจะพอเข้าใจคำว่า “บัญญัติเบ็ดเสร็จเด็ดขาด” ขึ้นมากันได้บ้าง

ดังนั้น เมื่อไหร่ที่รู้สึกสับสนว่าอะไรดีอะไรเลวก็ลองใช้เครื่องมือง่าย ๆ ขึ้นนี้ของคานต์ดู เจียดเวลาลักนิดมาใคร่ครวญกับตัวเองดูว่า “จะเป็นอย่างไรถ้าทุกคนทำแบบนั้น”

แรงแด่

กับความเห็นแก่ตัว



คุณจะทำต่อไปทำไมถ้าเอาไปวัดในโซเชี่ยลมีเดียไม่ได้ จะใจบุญสุนทานไปทำไมถ้าไม่มีใครชม ถ้าคิดจะทำอะไรดี ๆ ก็จงแน่ใจเสียก่อนว่ากำลังมีคนมองอยู่!

นี่คือโลกแห่ง “อัตนิยมเชิงเหตุผล (Rational Egoism)” ของไอน์ แรนต์ ขอให้คุณสนุกเพลิดเพลินกับที่นี่ และอย่าลืมดูแล (แค) ตัวเองด้วยละ

แรนต์ผู้เป็นนักเขียนในศตวรรษที่ยี่สิบและเกิดที่รัสเซียกล่าวว่า การที่มนุษย์จะใส่ใจแต่ตัวเองเป็นเรื่องธรรมชาติและชอบด้วยเหตุผล ความสัมพันธ์ การกระทำ หรือความปรารถนาใด ๆ ก็ตามสมควรตัดสินโดยการดูว่ามันจะมีประโยชน์ต่อคุณในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลแค่ไหน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร หากมันยิ่งสนองความต้องการส่วนตัวของคุณได้มากเท่าไร คุณก็ยิ่งมีแรงจูงใจจะทำมันมากขึ้นเท่านั้น

ถ้าคุณบริจาคเงิน นั่นเป็นเพราะมันทำให้คุณดูดีในสายตาเพื่อนฝูง ถ้าคุณช่วยเพื่อนบ้านซ่อมรั้ว นั่นเป็นเพราะคุณอาจต้องการให้เขาช่วยบ้างเวลาพายุมารอบหน้า ถ้าคุณแต่งงาน นั่นเป็นเพราะมันมอบความมั่นคง ความสุข หรือลูกที่คุณต้องการให้กับคุณ ทุกอย่างเป็นเรื่องที่ต้องคิดคำนวณอย่างรอบคอบ และบางครั้งมันก็บังคับให้เราต้องนั่งคิดพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่จะให้ผลประโยชน์กับเราในสถานการณ์แบบนี้ หากมองผ่านเลนส์ของ “อัตนิยมเชิงเหตุผล” ทุกการกระทำจะถูกขบคิดในแง่ที่ว่ามันให้อะไรกับเราบ้าง

หากทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปแล้วชีวิตคุณแย่ลง ก็ย่อมไม่สมเหตุสมผลเลยสักนิดที่จะทำมัน การเสียสละชีวิตตัวเอง (เว้นเสียแต่ว่าคุณมีความคิดจะฆ่าตัวตายอยู่แล้ว แรนด์ว่าอย่างนั้น) เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำในทุกกรณี หรือว่าง่าย ๆ ก็คือ ทุกอย่างล้วนถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายบางอย่าง เช่น คุณจะได้อะไรจากสิ่งนั้นบ้าง ในโลกของแรนด์ การมีปฏิสัมพันธ์แต่ละครั้งไม่ต่างอะไรกับการทำนิติกรรมที่ต่างฝ่ายต่างก็อยากได้สิ่งที่ดีที่สุดในตัวตนที่มีเหตุผลของตัวเอง (ซึ่งแน่นอนว่าบางครั้งมันก็เป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย)

แรนด์เป็นนักคิดที่หากใครไม่รักก็จะเกลียดไปเลย และบางครั้งเธอก็ถูกนำไปอ้างถึงแบบผิด ๆ หรือไม่ก็พูดโยงไปคนละเรื่อง อย่างไรก็ตาม แรนด์ยอมรับว่าคุณต้องเข้าข้างเป็นพวก “ไซโคพาท” ถึงจะเห็นสุนัขหรือมนุษย์ที่บาดเจ็บแล้วไม่รู้สึกลงถึงแรงขับทางศีลธรรมที่ทำให้อยากช่วยขึ้นมาเลยได้ แต่แรนด์ก็ให้เหตุผลว่ามันเป็นแค่สิ่งที่เกิดจากความรู้สึกที่ว่า “ทำอะไรก็ได้ อย่างนั้น” หากทุกคนช่วยเหลือนกันมันก็จะดีกับเราทั้งหมดทั้งปวง ซึ่งว่าไปแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับเรื่องกฎแห่งกรรม (คล้ายกับสิ่งที่เอพิคิวรัสคิด ดูหน้า 228) สักเท่าไร

ดังนั้น หากมีใครมาบอกให้คุณเสียสละไม่ว่าจะในเรื่องไหน หรือให้ยอมยกประโยชน์ไปหมดผลใด ๆ ให้จงถามพวกเขากลับไปว่าทำไมคุณถึงต้องทำแบบนั้น มีตรรกะของการไม่คิดถึงตัวเองเป็นอันดับแรกที่เป็นความสมเหตุสมผล ทำไมสิ่งมีชีวิตที่มีสติปัญญาถึงต้องทำแบบนั้นด้วย

กองทัพ กับความเห็นแก่ผู้อื่น



คุณอยู่บ้านฉลองวันคริสต์มาส ทุกคนในบ้านกำลังดูโทรทัศน์อยู่อีกห้องหนึ่ง คุณคู้ยาของกินเล่นแล้วก็เลิบบนเห็นกล่องช็อกโกแลตสุดหรูที่แกะแล้วเข้า มันเหลืออยู่แค่ชิ้นเดียวเท่านั้น นี่เป็นของโปรดของคุณ แต่ก็เป็นที่โปรดของทุกคนด้วย ในช่วงเวลานั้น ตัวคุณได้กลายเป็นสมรภูมิที่ความเห็นแก่ตัวกับความเห็นแก่ผู้อื่นต้องมาทำห้ำหั่นกัน ฝ่ายไหนจะเป็นผู้ชนะ คุณจะสุขเจ้าช็อกโกแลตนั้นไว้เองหรือไม่

ในทัศนะของออกุสต์ กองต์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสผู้บัญญัติคำว่า “ปรัตถนิยม (Altruism)” หรือความเห็นแก่ผู้อื่นนั้น มนุษย์ควรมุ่งมั่นต่อสู้เพื่อเอาชนะความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ผู้อื่นสามารถเป็นฝ่ายชนะได้แต่จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อเราใช้เวลาฝึกปรือและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับมันเท่านั้น

กองทัพคาดหวังว่าตัวเขาจะรู้จักธรรมชาติของมนุษย์ดี และเหตุผลหลายอย่างที่เขาย่อยอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็มักตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ปัจจุบันเราเรียกว่า “จิตวิทยาวิวัฒนาการ (Evolutionary Psychology)” (แม้ว่าเขาจะเสียชีวิตเมื่อปี 1857 ซึ่งเป็นสองปีก่อนที่ชาร์ลส์ ดาร์วิน จะตีพิมพ์หนังสือเรื่อง *On the Origin of Species*) เขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนถูกขับเคลื่อนด้วย “แรงขับเคลื่อนทางอารมณ์” อันทรงพลังซึ่งเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว รวมถึงเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะดูแลตัวเองและฉกฉวยทุกสิ่งเท่าที่จะทำได้

แต่กองทัพไม่เชื่อว่าเราเป็นทาสของความต้องการทางชีวภาพ และไม่เชื่ออีกด้วยว่ามันคือโชคชะตาที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ มนุษย์มีจิตใจที่น่าทึ่งเป็นของขวัญติดตัวกันมาทุกคน จิตใจที่วุ่นวายที่เสียจนเราสามารถหลุดพ้นหรือหนีจากชะตากรรมที่พันธุกรรมกำหนดไว้ได้ นี่เป็นเหตุผลว่าทำไมเราถึงรู้สึกเหมือนมันเป็นสงครามที่ “นิสัย” หรือในแง่หนึ่งอาจเรียกได้ว่า “ความเป็นปัจเจก (Individualism)” ของเราต้องต่อสู้กับ “ความเป็นกลุ่ม (Collectivism)” หรือความต้องการดูแลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พุดอีกอย่างก็คือ มันเป็นเรื่องของ “ฉัน” กับ “เรา” นั่นเอง

คุณสามารถเอาชนะศึกครั้งนี้ได้ด้วยการฝึกเอาชนะความเห็นแก่ตัวที่มีติดตัวมาตามธรรมชาติและ “เห็นแก่ผู้อื่น” ให้มากขึ้น อันที่จริงเราก็คงทำแบบนั้นเป็นปกติอยู่แล้ว เช่น คนส่วนใหญ่เปิดประตูรอคนอื่น แม้ว่าจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการกระทำนี้เลย แต่เราก็ตยังช่วย ที่สำคัญคนส่วนใหญ่ทำแบบนี้ก็เป็นปกติจนไม่คิดอะไรแล้ว มนุษย์สามารถตั้งโปรแกรมความเห็นแก่ผู้อื่นได้

สำหรับกองทัพแล้ว การทำสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องไร้สาระเลย เพราะมันนำไปสู่ชีวิตที่สมปรารถนาซึ่งมีทั้งความสุขและ “ความมั่นคง” สำหรับพวกเราทุกคน ส่วนคนเห็นแก่ตัวที่ “ไม่มีก็ถึงใครเลยนอกจากตัวเอง” ย่อมตกอยู่ใต้ “ความตื่นตัวที่ไม่อาจควบคุม” หรือก็คือพวกเขาจะมีความอยากมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด (ไซเปนเฮอเธอร์ก็คิดเห็นแบบเดียวกันนี้ในอีกร้อยปีต่อมา ดูหน้า 56) ความสุขที่แท้จริงจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อเราปฏิเสธความเป็นปัจเจกที่สนใจแต่จะเติมเต็มความปรารถนาส่วนตัวที่ทั้งแปรปรวนและไม่รู้จักพอ แล้วหันมาใช้ชีวิตเพื่อคนอื่นหรือสิ่งอื่นแทน ความสมบูรณ์แบบจะมาเป็นเมื่อเราแสดงความเห็นอกเห็นใจออกไปสู่โลกภายนอก

ดังนั้น ถ้าคุณกำลังเถียงกับตัวเองอยู่ว่าจะกินช็อกโกแลตชิ้นนั้นดีหรือไม่ ขอจงอย่าได้หวั่นไหว ถึงแม้สัญชาตญาณของคุณอาจเรียกร้องให้เขมือบมันซะ แต่คุณดึงมาม่ามัน เพราะคุณไม่ได้เป็นแค่เครื่องจักรชีวภาพที่ถูกตั้งโปรแกรมมาให้ฉกฉวยเอาทุกสิ่งเท่าที่จะทำได้ ความเห็นแก่ผู้อื่นคือสิ่งที่ทำให้คุณเป็นได้มากกว่าเครื่องจักรนั้น อีกทั้งมันยังสามารถทำให้คุณมีความสุขได้มากกว่าเยอะ